

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการบรรลุนิคมของพระอุบาลีเถระ ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการศึกษาไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อการศึกษาการบรรลุนิคมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุนิคมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
๓. เพื่อศึกษาประวัติการสั่งสมบารมีและการบรรลุนิคมของพระอุบาลีเถระ

วิธีดำเนินการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลศึกษาการบรรลุนิคมของพระอุบาลีเถระโดยอาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทยและภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และใช้ข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นข้อมูล ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) รายละเอียด ได้ค้นคว้าจากหนังสือ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบรรลุนิคมในพระพุทธานุภาพเป็นข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จึงสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การบรรลุนิคมในพระพุทธานุภาพ สรุปได้ว่า หมายถึงสำเร็จหรือถึงจุดหมายในพระพุทธานุภาพ ตั้งแต่การเข้าใจธรรมในระดับต้น ๆ คือ ระดับโลกียะ จนถึงเข้าใจเข้าถึงธรรมในระดับมรรคผล คือ ระดับโลกุตตระ หลักคำสอนของพระพุทธานุภาพทั้งหมดเป็นกระบวนการฝึกปฏิบัติพัฒนาตน ดังนี้ คนที่เข้าสู่กระบวนการฝึกตนแล้ว ย่อมประสบเป็นพระอรหันต์บุคคลระดับต่าง ๆ กันไป

กล่าวโดยย่อคือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ละ ซึ่งสามารถละสังโยชน์ได้ ตามลำดับของการบรรลุนิคม มี ๑๐ อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

กามราคะ ปฏิฆะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทัจจะ และอริชชา ส่วนท่านผู้สำเร็จกิจบรรลु พระอรหันต์ ผู้ที่เจริญวิปัสสนาล้วน ๆ ก็ได้เฉพาะรูปฌานก็ดี ได้ทั้งรูปฌานและอรูปฌาน และ นิโรธสมาบัติก็ดี ย่อมได้ทั้ง เจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ ทั้งหมด

แนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมมีแนวทางในการเจริญวิปัสสนา ๒ แบบ คือ สมถยานิกะและวิปัสสนายานิกะ แม้ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค จะแสดงการหลักการปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งอหัตต ด้วยมรรคใดมรรคหนึ่ง ใน ๔ แบบนี้ คือ ๑. สมถปุพพังคมนัย เจริญสมถะนำหน้า วิปัสสนา ๒. วิปัสสนาปุพพังคมนัย เจริญวิปัสสนาล้วน ๆ ๓. ยุคินทณนัย เจริญสมถะและวิปัสสนา ควบคู่กันไป ๔. ัมมุตัจจจณนัย เจริญวิปัสสนาละความฟุ้งซ่านภายใน

แม้ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค จะแสดงแนวทางการเจริญวิปัสสนาไว้ ๔ แบบ เมื่อศึกษา ในคัมภีร์อรรถกถา มโนรธปุรณี และอังคุตตรฎีกา สารัตถมัญจุสา พบว่า สงเคราะห์แบบที่ ๓ และ แบบที่ ๔ เข้าใน ๒ แบบข้างต้นคือ แบบที่ ๑. สมถปุพพังคมนัย เจริญวิปัสสนาที่มีสมถะเป็น เบื้องต้น แสดงไว้ด้วยอำนาจของสมถยานิกะบุคคล แบบที่ ๒. วิปัสสนาปุพพังคมนัย เจริญ วิปัสสนาล้วน ๆ แสดงไว้ด้วยอำนาจของวิปัสสนายานิกะบุคคล คือ ผู้ที่ได้เจริญวิปัสสนาล้วน จน พระโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และพระอรหันต์แล้ว แล้วมาเจริญฌาน คือ สมาธิ หรือให้สมถะ เกิดขึ้นในภายหลัง จนกระทั่งได้สมาบัติ ๘ อย่าง แบบที่ ๓. ยุคินทณนัย เจริญสมถะและวิปัสสนา ควบคู่กันไป แสดงไว้ด้วยอำนาจการเข้าฌานเมื่อออกจากฌานแล้ว ก็พิจารณาสังขารทั้งหลาย หมายความว่า เข้าปฐมฌานได้ ออกจากปฐมฌานแล้ว ก็พิจารณาสังขารทั้งหลาย ครั้นพิจารณา สังขารทั้งหลายแล้ว ก็เข้าทุติยฌาน เป็นลำดับไป แบบที่ ๔. ัมมุตัจจจะวิปัสสนา เจริญวิปัสสนาละ ความฟุ้งซ่านภายใน ความฟุ้งซ่านภายใน หมายถึง ความเศร้าหมองของวิปัสสนา คือ อุปกิเลส ๑๐ ประการ หมายถึง ขณะผู้ปฏิบัติเจริญวิปัสสนาไปจนกระทั่งถึงอุทยัพพญาณหรือติรณปริยญา ถ้าเกิดอุปกิเลสของวิปัสสนา ๑๐ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น หากไปมนสิการ ถึงอุปกิเลส ดังกล่าวนั้น ก็จะทำให้เกิดความสนใจพอใจในแสงสว่างเป็นต้นนั้น จิตก็จะฟุ้งซ่านตกจากวิปัสสนาวิถีไป ไม่อาจที่จะเห็นพระไตรลักษณ์ได้โดยชัดเจน ดังนั้นจำเป็นต้องปลุกโยนิโสมนสิการ ให้ตั้งมั่นอยู่แต่ เฉพาะลักษณะของรูปนามเท่านั้นเอง

ประวัติและการสั่งสมบารมีของพระอุบาลีเถระเริ่มมาตั้งแต่อดีตชาติ คือ ในครั้งนั้นท่าน เป็นเกิดเป็นพราหมณ์ มีนามว่าสุชาติพราหมณ์ อยู่ในเมืองหงสวดี สำเร็จไตรเพททั้ง ๓ พร้อมทั้ง คัมภีร์พิเศษอีกหลายคัมภีร์ ต่อมาก็มีพระปทุมุตตรพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก แล้วได้เสด็จไปประทับที่ เมืองหงสวดี ในคราวนั้น สุนันทดาบสก็ได้เนรมิตรปราสาทไม้ชั้นมุงบังประชุมชนทั้งสิ้นซึ่งอยู่ใน สถานที่นั้นๆ เมื่อองค์พระปทุมุตตระทรงแสดง สัจธรรม ๔ ประการอยู่ที่มณฑปดอกไม้ นั้น ก็มี

เทพยดาและ มนุษย์แสนโกฏีได้ประโยชน์อันใหญ่หลวง ครั้นองค์พระปทุมุตตรทรงแสดงธรรมจบในวันที่ ๘ ก็ทรงทำนายสุนันดาบสไว้ว่า สุนันทดาบสนี้เมื่อท่องเที่ยวอยู่ในมนุษยโลกเทวโลก ก็จะเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทพยดา มนุษย์ทั้งปวง แล้วจะได้เป็นสาวกของพระโคตมพุทธเจ้า มีนามว่า ปุณณมันตานิบุตร ในกัปที่แสนแห่งกัปข้างหน้า สุชาติพราหมณ์เมื่อได้ฟังคำทำนายก็อยากจะทำบุญ พอได้ทำบุญแล้วก็ปรารถนาเป็นผู้เลิศในทางวินัย เหมือนกับภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นพระสาวกขององค์พระปทุมุตตร ในคราวนั้นสุชาติพราหมณ์ได้สร้างอาราม ชื่อว่าโสภณะ ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระปทุมุตตรเป็นประธานครั้งสร้างอารามเสร็จแล้ว ก็ได้ทำการฉลองสินทรัพย์อีกเป็นอันมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นก็ได้ทรงอนุโมทนาและทำนายไว้ว่า สุชาติพราหมณ์ที่ได้สร้างอารามถวายสงฆ์นี้ จะเพียบพร้อมด้วยความสุขในมนุษยโลก เทวโลกอยู่ตลอดกาลนาน คือจะได้เสวยทิพย์สมบัติอยู่ในเทวโลกตลอด ๓ หมื่นกัป จะได้เป็นสมเด็จจอมรินทราธิราชพันชาติ จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชพันชาติ จะได้เป็นพระราชาประเทศราชนับชาติมิได้ แล้วจะได้เป็นสาวกของพระโคตมพุทธเจ้าในกัปที่แสนข้างหน้า มีนามว่าอุบาลี

ในกัปที่สองภายหลังจากภัทรกัปนี้ไป ท่านเกิดเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอัญชสะผู้มีพระเดชานุภาพยิ่งใหญ่ มีทรัพย์หลายแสนโกฏี ชื่อว่า เจ้าชายจันทนะ แต่เพราะความแข็งกร้าวถือตัว ด้วยความเมาในชาติตระกูล ยศ และโภคะ ท่านได้ล่วงเกินพระปัจเจกพุทธนามว่าเทวละ ด้วยกรรมเช่นนี้ท่านจึงต้องเกิดมาในตระกูลที่ต่ำในชาติต่อมา คือ เกิดในตระกูลช่างกลบกลิ้ง มีนามว่าอุบาลี ในกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อเจริญเติบโตขึ้นได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กทำหน้าที่ในตำแหน่งนายภูษามาลา มีหน้าที่ตัดแต่งพระเกศาและดูแลเครื่องแต่งพระองค์ประจำราชสกุลศากยะ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจงรักภักดี เสมอต้นเสมอปลาย จนเป็นที่ไว้วางพระหฤทัยปฏิสนธิในเรือนช่างตัดผม เมื่อองค์พระบรมศาสดาประทับอยู่ที่อนุปิยอัมพวัน ก็ได้ออกบรรพชากับราชกุมารทั้ง ๖ หลังจากระบพชาอุปสมบทแล้ว ก็ขอให้พระศาสดาทรงสอนกัมมัฏฐานแล้วกราบทูลลาไปปฏิบัติวิปัสสนาในป่า แต่พระพุทเจ้าทรงประทานโอวาทและตรัสห้ามเสียก่อน เมื่อได้รับโอวาทจากพระบรมศาสดา พระอุบาลีเถระตั้งใจเจริญวิปัสสนาไปไม่ช้าก็ได้สำเร็จพระอรหัตผล ท่านเป็นพระอรหันต์ที่บรรลุด้วยหลักวิปัสสนาปุพพังคมนัยและเป็นพระอรหันต์ประเภทปัญญาวิมุตติ คือ พระอรหันต์ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วน ๆ มิได้สัมผัสสวิโมกข์ ๘ แต่สิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญา

ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงสอนพระอุบาลีเถระ ให้ศึกษาเล่าเรียนพระวินัยด้วยพระองค์เอง จึงเป็นเหตุให้พระอุบาลีมีความเข้าใจและทรงจำพระวินัยปิฎกได้แม่นยำ และมีความเชี่ยวชาญมาก ทั้งเป็นผู้ที่สามารถพิจารณาหาเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องพระวินัยได้เป็นอย่างดี จนทำให้พระพุทเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในบรรดาภิกษุผู้ทรงพระวินัย คือ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของพระพุทเจ้าฝ่ายทรงวินัย พระอุบาลีมีบทบาทสำคัญมากในกิจการ

พระพุทธานุภาพทั้งในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และหลังจากที่พระองค์เสด็จปรินิพพาน เมื่อพระตถาคตเจ้าปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะทำสังคายนา พระธรรมวินัยสงฆ์ได้เลือกท่านให้เป็นผู้วิสันนาในส่วนพระวินยปิฎก เพราะท่านเป็นผู้มีความสามารถในเรื่องนี้ดี ครั้นท่านดำรงสังฆารอยู่โดยสมควรแก่กาลแล้ว ก็ดับขันธปรินิพพาน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาการบรรลุธรรมเฉพาะบุคคลผู้เดียว คือ การบรรลุธรรมของพระอุบาลีเป็นผู้ที่ได้สั่งสมบารมีมามากเพื่อความเป็นเอตทัคคะ ซึ่งในสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ๆ จะมีเพียงองค์เดียวเท่านั้น รายละเอียดและการบรรลุธรรมจึงไม่อาจจะเทียบเคียงกับบุคคลทุกคนและทุกระดับได้งานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ คือ การปฏิบัติตามสมถยานิกและวิปัสสนายานิก ซึ่งมีทางปฏิบัติในกัมมัฏฐาน ๔๐ กอง เป็นเบื้องต้น และสติปัฏฐาน ๔ เป็นเบื้องปลาย เป็นแนวทางที่สามารถจะบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลขั้นต่าง ๆ ได้ ผู้นำผลการวิจัยนี้ไปใช้จะต้องเข้าใจความแตกต่างกันของแต่ละบุคคล และต้องปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้จึงจะมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมได้

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีบุคคลถ้าจะศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้จึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อ ๆ ไปดังนี้

๑. ศึกษาการบรรลุธรรมของสตรีอริยสาวกในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. ศึกษาการบรรลุธรรมของพระเถรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๓. ศึกษาการบรรลุธรรมของคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท